

Стаття надійшла до редакції 24.04.2021 р.

Перевірено на плагіат 25.04.2021 р.

унікальність – 94.92%

<https://doi.org/10.17721/StudLing2021.18.98-107>

УДК 008+81'1.81'22

ЕТНОКУЛЬТУРНА СЕМАНТИКА УКРАЇНСЬКОГО АРТЕФАКТУ ПОРИГ У ЗІСТАВНОМУ АСПЕКТІ

Надія Ігорівна Пашкова, pashkova.nadia@gmail.com

канд. філол. наук, доцент,

Київський національний лінгвістичний університет

Метою статті є аналіз етнокультурної семантики артефакту ПОРИГ, імпліцитно закладеної в його назві та пов'язаних з ним давно вже не прозорих ритуалах, табу та архаїчних віруваннях. Методологія дослідження ґрунтується на застосуванні міждисциплінарного підходу до вивчення наріжних понять семіотики, етнолінгвістики та культурології. Крім загальнонаукових методів аналізу й синтезу, у дослідженні використано культурно-генетичний метод, а також такі специфічні культурологічні та лінгвістичні методи, як описовий, порівняльно-історичний, зіставний та концептуально-ідеографічний аналіз. Наукова значимість дослідження полягає у тому, що в ньому поєднано лінгвістичний та культурологічний аналіз семантики етнічного артефакту ПОРИГ у картинах світу різних народів у прагненні відповісти на питання, в чому закорінені смисли ритуалів та табу, пов'язаних з його сакралізацією. Головним результатом здійсненого дослідження є сформульовані висновки про те, що причина сакралізації порогу полягає в його архаїчному обожненні різними неспорідненими етносами як межі між людським і божественним, своїм і чужим, освоєним і небезпечним. Спільність ритуалів, пов'язаних з порогом у різних народів, вводить його у ранг культурних універсалій.

Ключові слова: поріг, семантика, ритуал, табу, сакралізація, культурна універсалія.

ETHNOCULTURAL SEMANTICS OF UKRAINIAN ARTIFACT *THRESHOLD* IN A COMPARATIVE ASPECT

Nadiia I. Pashkova, pashkova.nadia@gmail.com

Ph. D., Associate Professor

Kyiv National Linguistic University

The main objective of the study is to analyze the ethnocultural semantics of the artifact porih (threshold), implicitly embedded in its name and related long-out-of-date transparent

© Pashkova N. I. [Pashkova N. I., pashkova.nadia@gmail.com

Ethnocultural Semantics of Ukrainian Artifact *THRESHOLD* in a Comparative Aspect [Etnokul'turna semantyka ukrai'ns'kogo artefaktu PORIG u zistavnomu aspekti] (in Ukrainian)

*rituals, taboos and archaic beliefs. The research methodology is based on the application of an interdisciplinary approach to the study of the cornerstones of semiotics, linguistics and culturology. In addition to general scientific methods of analysis and synthesis, the study uses the cultural-genetic method, as well as such culturological and linguistic methods as descriptive, historical-comparative and conceptual-ideographic analysis. The scientific novelty of the study is that it combines linguistic and cultural analysis of the semantics of the ethnic artifact threshold in the models of the world of different peoples in an effort to answer the question of what is rooted in rituals and taboos associated with its sacralization. As a result of the study, conclusions were drawn that the roots of the sacralization of the threshold lies in the archaic deification of the threshold by different unrelated ethnic groups as the boundary between human and divine, one's own and other's, mastered and dangerous. The **significance** of the study is determined by the **findings** that the commonality of rituals associated with the threshold in different ethnic collectives gives it the status of cultural universal.*

Key words: *threshold, semantics, ritual, taboo, sacralization, cultural universal.*

ЭТНОКУЛЬТУРНАЯ СЕМАНТИКА УКРАИНСКОГО АРТЕФАКТА ПОРОГ В СОПОСТАВИТЕЛЬНОМ АСПЕКТЕ

Надежда Игоревна Пашкова, pashkova.nadia@gmail.com

канд. филол. наук, доцент

Киевского национального лингвистического университета

Целью статьи является анализ этнокультурной семантики артефакта ПОРОГ, имплицитно заложенной в его названии и связанных с ним давно уже не прозрачных ритуалах, табу и архаичных верованиях. Методология исследования основана на применении междисциплинарного подхода к изучению центральных понятий семиотики, этнолингвистики и культурологии. Помимо общенаучных методов анализа и синтеза, в исследовании использованы культурно-генетический метод, а также такие специальные культурологические и лингвистические методы, как описательный, сравнительно-исторический, сопоставительный и концептуально-идеографический анализ. Научная значимость исследования заключается в том, что в нем объединены лингвистический и культурологический анализ семантики этнического артефакта ПОРОГ в картинах мира разных народов в стремлении ответить на вопрос, в чем коренятся ритуалы и табу, связанные с его сакрализацией. Основным результатом проведенного исследования стали сформулированные выводы о том, что корни сакрализации порога заключаются в архаическом обожествлении его различными неродственными этносами как границы между человеческим и божественным, своим и чужим, освоенным и опасным. Общность ритуалов, связанных с порогом у разных народов, вводит его в ранг культурных универсалий.

Ключевые слова: *порог, семантика, ритуал, табу, сакрализация, культурная универсалия.*

На сучасному етапі розвитку гуманітарної науки, пов'язаному з парадигмою антропоцентризму, етноцентризму та концептуалізації прадавніх культурних символів як ніколи раніше **актуальною** постає проблема розкриття прихованої в обрядах та віруваннях семантики таких загальнолюдських архаїчних символів, яким є поріг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та визначення раніше не вивчених частин загальної проблеми. Поріг як етнокультурний символ описується в численних етнографічних та культурологічних виданнях, словниках, енциклопедіях, дослідженнях таких етнографів та лінгвокультурологів як Дж. Фрезер, Е. Тейлор, В. Коцур, О. Потапенко, М. Дмитренко, В. Куйбіда, В. Жайворонок, Г. Лозко, Н. Толстой та ін. Проте **проблема** вичерпного узагальнювального порівняльного дослідження на широкому мультикультурному матеріалі, що пояснювало би коріння сакральної семантики порогу як культурного артефакту в численних ритуалах, повір'ях, забобонах різних народів світу у сучасній етнолінгвістиці та лінгвокультурології залишається відкритою.

Об'єктом дослідження є українські назви порогу, а **предметом** – аналіз їхньої семантики в культурних текстах. **Метою** статті є аналіз етнокультурної семантики артефакту *porig*, імпліцитно закладеної в його назві та пов'язаних з ним давно вже не прозорих ритуалах, табу та архаїчних ритуалах.

У сучасній українській мові слово *porig* уживається у таких прямих і переносних значеннях: 1) “дерев'яний брус, закріплений на підлозі під дверима; нижня частина одвірка”; 2) “початок, переддень чого-небудь” // Крайня межа чого-небудь; 3) “кам'янисте поперечне підвищення дна, що порушує течію річки”; 4) “найменша величина, кількість чого-небудь, що робить можливим вияв певної ознаки або якості”. Етнокультурну семантику слова розкриває наведена у словниковій статті велика кількість фразеологізмів з ключовим словом *porig*, що свідчить про його важливе місце в українській картині світу: **З порога** “щойно зайшовши до хати”; **на поріг не пуска́ти** “не дозволяти комусь зайти у приміщення”; **на порозі** “у дверях”; **переступі́ти поріг** “увійти куди-небудь”, а також **Без бога ні до порога** “жодного початку без згоди Бога”; **На поріг показати** “вигнати з хати”; **Бути, стояти на порозі** “наближатися, бути близьким, відчутним”; **Оббивати пороги** “довго, безперервно ходити куди-небудь; набридати кому-небудь проханнями”; **Тільки до порога** “поки хтось удома, поки є в хат”; **Вірна баба до порога, а пес до першого ласого шматка**; **Тільки за поріг** “як тільки хтось вийде з хати, з дому”; **Тільки на поріг** “як тільки хтось зайде до хати”; **Тільки на поріг – так і в зуби пиріг**, **На [крайньому (крайнім)] порозі**

життя “наприкінці життя”; *На порозі* чого “напередодні чого-небудь, перед чимсь”; *Переступити поріг* “вступити в новий період життя, розвитку, перейти до нового стану, нової якості тощо”; [*Абсолютний*] *поріг відчуття* “мінімальна сила подразнення, що викликає ледве помітне відчуття”; *Поріг чутності* “найменша сила звуку певної частоти, яку здатне сприймати вухо людини” [Білодід 1979, с. 259–260]. Пор. також *високі пороги на мої (твої) ноги* про щось недоступне. І. Карпенко-Карий подає іронічно або жартівливо переосмислений вираз *плонутти через поріг* у значенні “дуже мало побути, погостювати у когось” [Паламарчук, 1993, с. 649]. Первісне значення цього виразу, очевидно, “осквернити чиясь домівку”. У сучасному українському мовленні популярні вирази *поріг чутливості*, *больовий поріг*, *поріг захворюваності*, *поріг розрізнення*, *диференціальний поріг*, *ціновий поріг* тощо. Інтегральними семантичними семима у цьому семантичному гнізді є “межа”, “загорожа”, “перешкода”.

Спільнослов'янське слово *porig*, укр. *porig*, р. *porog*, др. *porogъ*, стсл. *praǵъ*, болг. *пpаг*, схв. *пpаг*, босн. *пpаг*, слн. *pràg*, ч. *práh*, слц. *prah*, п. *próg*, вл. *proh*, нл. *prog*, мак. *пpаг*, полаб. *porg*, а також запозичені з південнослов'янських мов албанське та румунське *пpаг* у своїй семантиці синекдохічно поширюються на значення дому в цілому (вирази *батьківський поріг* “рідний дім”, *переступити поріг* “вийти з дому або ввійти в дім”, *не пускати на поріг* “не пускати у дім”, *оббивати пороги* “нав'язливо проситися в дім”) і є континуантом спільної праслов'янської основи. Спільне походження мають французьке та англійське *парк*, фр. *parquette*, що виводяться з латинського *parricus* “загін, загорода” [Фасмер 1987, с. 207], а ще глибше – від долатинського *parra* “колода” [Dauzat 1981, с. 533], пор. сучасні інтернаціоналізми *парк*, *паркінг*, *паркет*, а також укр. *паркан*, п. *parkan*, ч. *parkán* “загорода”. Первісно слово позначало, очевидно, суцільну масивну колоду, що використовувалася як загорожа, на якій у подальшому стояв будинок, у тому числі і двері. Пор. також назву столиці Чехії та одного з давніх районів Варшави *Praha*, що тлумачаться як “загороджене місце, замок, кремль”.

Людське існування у своїх вузлових моментах осмислюється у термінах, пов'язаних з домом (*на порозі нового життя*) [Яворская 2004, с. 717]. Переступивши поріг рідної домівки, людина вирушає у зовнішній, чужий і небезпечний світ. Поріг є символічною сакральною межею між своїм й чужим простором, цим і тим світом. Звідси заборона вітатися, передавати щось через поріг. Під порогом ховали предків, які захищали житло від чужих, тому й молоду заносили на руках у дім через поріг [Жайворонок 2006, с. 166–168]. В

© Пашкова Н. І. [Пашкова Н. И.], pashkova.nadia@gmail.com

Етнокультурна семантика українського артефакту ПОРІГ у зіставному аспекті [Етнокультурная семантика украинского артефакта ПОРОГ в сопоставительном аспекте] (Українською / На укр. яз.)

етнолінгвістичному словнику слов'янських старожитностей наводиться давній спільнослов'янський обереговий звичай виносити з дому небіжчика не через двері, а через вікно [Толстой 1999, с. 25].

Поріг з дохристиянських часів відігравав велику охоронну роль у ритуальних обрядах українців на весіллі, похоронах, входи́нах у новий дім. Здавна люди вірили, що під порогом перебувають духи предків, які охороняють родину. Вважають, що колись тут ховали померлих членів родини, зокрема дітей; тому виносячи покійника з хати, обов'язково треба стукнути труною об поріг, щоб померлий не повертався до неї і щоб він символічно попрощався з членами родини – як живими, так і мертвими.

Молодій дівчині не можна нікому передавати через поріг воду напитися, бо не вийде заміж. Так само не можна перемітати через поріг сміття, бо не вийде дівка заміж або вимете когось із хати, а погані люди прийдуть. На порозі не можна й неодруженому парубку сідати («*Не сїдай на поріг – наречені порозбігаються*»).

Численні ритуали, пов'язані з порогом у такий рубіжний день життя, як весілля, єднання двох родин, вхід молодої у дім молодого. Багато народних вірувань містять мотив звернення до рідного порогу як символ прощання з родом та переходу в нову якість. Порогові як сакральній частині дому віддавали шану молоді, йдучи до вінця, до порога прибивали шматочок осики, щоб зла сила не потрапила в хату, або підкову, щоб був достаток у хаті. Коли наречена їде вінчатися, необхідно обов'язково помити в її домівці підлоги, але поріг чіпати не можна. Щоб залучити до житла благополуччя, коли молодята будуть вирушати на вінчання, необхідно під поріг покласти відкритий замок. Коли подружжя повернеться, замок потрібно закрити, ключ обов'язково викинути. Якщо це зробити, наречена ніколи не повернеться додому і буде щаслива зі своїм обранцем. Хто з молодих перший переступить церковний поріг або перший вступить на килимок перед аналоєм, той буде керувати в подружньому житті. Під час весілля українці тричі стукали об поріг гільцем, щоб запросити померлих родичів на гостину. Аби символічно об'єднати дві родини під час весілля, матері наречених ставали на поріг і цілувалися. В Україні батько й мати на вінчання не ходили, а чекали вдома повернення молодих з-під вінця, щоб обсипати їх житом та всякою пашнею на порозі дому [Коцур 2015, с. 632; Жайворонок 2006, с. 471–472; Лозко 2011, с. 347; Толстой 1999, с. 25].

До цієї частини помешкання здавна було вкрай шанобливе ставлення, звідси такі паремії, як *Без Бога ні до порога*, що містять відгомін уявлень про поєднання людської долі й Бога, про взаємозалежність між ними, можливо, й

колишнє ототожнення. Вірили, що в одвірок або в поріг слід застромити шпильку або інший гострий предмет, аби відьма чи інша нечиста сила не змогла зайти в будинок. Необхідно в суботу кинути через поріг трохи крупи. По тій доріжці, яка вийде з крупи, у житло прийде багатство. Не можна нічого рубати на порозі, лише на новосілля дозволялося відрубати на порозі голову півня, що символізувало жертвоприношення померлим родичам. Щоб у домі завжди було багато грошей, під порогом треба сховати п'ятак.

З порогом як межею, охоронним валом помешкання, родинного вогнища пов'язано багато народних табу та оберегових ритуалів, як-от: не можна стояти на межі або на порозі, як грім гримить, а то вб'є; переступати поріг слід тільки з правої ноги; лише під час ворожіння, коли дівчата виходили з лазні, наступали на поріг тільки лівою ногою, а правою ступали на землю, вимовляючи спеціальні слова, аби приворожити хлопця.

Через поріг не можна нічого давати, бо сам будеш просити; через поріг не вітаються і не подають руки, бо посваряться; через поріг не можна цілуватися; замітати хату слід від порога до покуття, бо виметеш щастя і статки з хати. Не можна їсти, коли переступаєш через поріг, бо станеш роззявою або випутиш у себе злі сили. Не варто сидати на поріг, бо можна захворіти. Продавець не повинен стояти на порозі свого магазину, щоб не втратити покупців.

Поріг відіграє певну роль у зустрічі гостя – чужого, не з цієї хати (родини). Гостя слід зустрічати за порогом і пускати попереду себе через поріг. Якщо очікується прихід довгоочікуваного гостя, який ніяк не йде, необхідно потрусити над порогом скатертину, що лежить на столі. Взагалі вирази *переступати поріг* (заходити в хату), *ставати на поріг* «з'являтися в хаті», *показати на поріг* «виганяти з хати», *не пускати на поріг* «не запрошувати до хати» – є відгомонам прадавніх уявлень про межі родинного дому як зони захисту, впливу свого, домашнього бога. Небажаному гостеві кажуть «*Ото Бог, а ото порог!*».

Коли кудись ідеш, ногами потовчи поріг (поспілкуйся з пращурами, аби благословили). Якщо перечепишся об поріг, незабаром чекай на неприємну новину або й серйозну неприємність. Якщо кішка проводить господаря, лягла на порозі і нявкає, не варто поспішати, подорож виявиться небезпечною, невдалою. Якщо на порозі сидить кіт і агресивно шипить, це означає, що мешканцям дому загрожують неприємності. Якщо на порозі сидить чорна кішка, це означає, що дім потребує надійного захисту від нечистої сили, хтось хоче мешканцям завдати шкоди, використовуючи чаклунство. Якщо на поріг сіла пташка, варто очікувати важливі новини. Якщо ж там лежить мертвий птах, звістка буде поганою. Якщо поріг почав

скрипіти – це дуже поганий знак. У більшості випадків рипіння порогу обіцяє хворобу когось із родини. Треба поріг якнайшвидше полагодити [Коцур 2015, с. 632; Жайворонок 2006, с. 471–472; Лозко 2011, с. 347; Толстой 1999, с. 25].

Приказка *Я до порога, і біда туди* говорить про неможливість порятунку від злої долі навіть під прикриттям домашнього бога, святі місця хати – поріг і покуть також не завжди в силі врятувати.

Низка повір'їв пов'язує поріг і дітей як майбутніх продовжувачів роду. Майбутній мамі не можна сідати на поріг або ганок. Якщо вагітна жінка вимете сміття через поріг, її можуть чекати складні пологи, а дитина, яка з'явиться на світ, може зригувати їжу. Аби нечисть не змогла вплинути на дитину до обряду хрещення і щоб на неї не лягли вроки, необхідно під поріг покласти гострий ніж. Повернувшись додому після хрещення, вносять дитину не через двері, а подають через вікно. Але на Гуцульщині перед обрядом хрещення дитину клали саме на поріг і мати переступала через неї тричі. Аби дитина не плакала, її клали на порозі задніх дверей під охорону предків. Саме на порозі підрізали дітям волосся, щоб росло довге, вмивали і витирали дітей, щоб захистити від наведення зурочення.

Однак сакральна семантика порогу виходить за лінгвокультурні межі українства і слов'янства. Усі слов'яни з найдавніших часів вважали, що людині можна нанести шкоди, якщо покласти його одяг на поріг, вимовити над ним його ім'я, а якщо бити цей одяг, то ворог буде відчувати кожний удар [Толстой 1999, с. 163].

Великий шотландський культуролог і фольклорист Дж. Фрезер присвятив етнокультурній семантиці порогу цілий розділ у своїй класичній книзі «Фольклор у Старому завіті» [Фрезер 1985, с. 344–354]. Знаменитий дослідник розповідає, що при Єрусалимському храмі було три спеціальні посади, очевидно жерці, які мали титул охоронців порогу, оскільки наступати на поріг вважалося гріхом. Подібний звичай існує в мусульманських храмах Сирії. Марко Поло та наступні після нього європейські мандрівники писали, що в Пекінському палаці вони зустріли озброєних охоронців порогу. Давні китайці вважали, що наступити на поріг означає принести нещастя в дім. На кожного, хто зачепив поріг житла татарського правителя XIII ст., чекала смерть [Фрезер 1985, с. 344–345]. У XVII ст. у персидській Ісфагані поріг користувався такою пошаною, що його ім'ям *астане* називався весь царський палац [Фрезер 1985, с. 346], пор. назву тимчасової столиці Казахстану *Астана*.

Дж. Фрезер також доводить на численних прикладах, що шанобливе ставлення до порогу притаманне як християнським, так і язичницьким народам.

Так, тубільці островів Фіджі остерігаються наступити на поріг храму, житла богів, високоповажні особи переступають поріг, а прості смертні переповзають рачки. Аналогічним було ставлення до порогу житла вождя, який ненабагато відрізняється від божества. Подібні заборони спостерігалися також у дравідів та калмиків. Висновок Дж. Фрезер робить такий, що в більшості наведених прикладів з культури неспоріднених народів заборона сидіти на порозі або торкатися його є абсолютною [Фрезер 1985, с. 346].

На таких несуміжних територіях, як Німеччина, Ісландія та Марокко забороняється сидіти на поріг, а того, хто порушив цю заборону, захворіє сам або принесе нещастя в дім. У Марокко та Палестині, так само, як у європейців, наречену переносять на руках у дім чоловіка, а родичі слідкують, щоб вона його не зачепила. У китайців ці правила розроблені ще детальніше. Коли наречену переносять через поріг, на ньому лежить розжарений леміш від плуга [Фрезер 1985, с. 347]. Відомі подібні ритуали також у мордві, народів Яви, Сьєрра-Леоне та ін., де заборона нареченій ступати на поріг наявна непрямо [Фрезер 1985, с. 348]. А в арійських народів, від Індії до Шотландії ця заборона формулюється прямо. Дж. Фрезер наводить приклади перенесення нареченої в дім чоловіка з Давньої Індії, Герцеговини Славонії, Греції, давнього Риму, Вірменії, Сілезії, французької Швейцарії, Лотарингії, Шотландії, Вельсу. Щоб пояснити смисл цього звичаю, Фрезер звертається до Плутарха та інших давніх учених, які вважали, що цей звичай сягає часів, коли наречених викрадали. Однак дозвіл переступати поріг, не торкнувши його ногами, не містить натяку на насильство та примус. Це дозволяє Фрезеру зробити висновок, що ритуал з нареченою є окремим випадком страху перед порогом, властивому багатьом неспорідненим народам світу.

Проаналізувавши величезну кількість наведених прикладів з усіх частин світу, Дж. Фрезер намагається відповісти на запитання, у чому ж полягає причина такого універсального страху людства наступити або сісти на поріг, на цю частину будинку? [Фрезер 1985, с. 349].

Римський вчений Варрон, один з зачинателів дослідження фольклору, вважав, що традиція піднімати наречену над порогом мала на меті попередити попрання предмета, присвяченого богині домашнього вогнища Весті. Таке пояснення ближче до істини, ніж Плутархове, яке виходить з одиничного випадку викрадання жінок. У римлян поза тим, що поріг був присвячений Весті, він ще мав власного бога на ім'я Ліментин від лат. *limes, limitis* “поріг”, “межа”, “ліміт”.

Є ще одне давньоримське пояснення давнього інтернаціонального

весільного ритуалу. Наречену вносили в дім чоловіка на руках, щоб вона не ступала на поріг, і домашні боги, що мешкають під ним, не вважали її чужою, прийшлою, а ставилися до неї як до члена родини, який з'явився у домі.

У багатьох народів вважалося, що у порозі чи під порогом живуть духи, яких краще не турбувати. Так, до прикладу, в Литві, по завершенні будівництва будинку кладуть під порогом дерев'яний хрест або предмет, успадкований від попередніх поколінь, а новонародженого члена родини батько тримає над порогом, щоб познайомити дитя з духами-покровителями та одержати їхній захист. Якщо дитину зурочили, її миють над порогом [Фрезер 1985, с. 350]. Духів, що живуть під порогом, вважали душами померлих предків. Звичай ховати членів родини біля входу до житла або під порогом зберігся у Східній Африці. Мертвонароджених або рано померлих дітей у центральній Індії закопували в глиняному горщику у дворі, щоб мати могла народити ще. Подібний звичай зберігся у східній Африці. В Англії подібні дії виконуються відносно корів: труп загиблого теляти закопують під порогом хліва [Фрезер 1985, с. 351–352].

Отже, пошана, яка надається порогу, можливо, є згадкою про звичай ховати під ним предків, дітей або тварин. Сакральність порогу є причиною того, що на ньому вбивають жертвних тварин (Сирія, Єгипет, Нігер).

Однак С. Токарев зазначає, що Дж. Фрезер у своєму дослідженні вирішив лише половину проблеми, пояснивши пошану до порогу вірою в духів, що під ним живуть. Учений слушно вбачає справжнє коріння вірувань, пов'язаних з порогом, у стихійних засобах давніх людей захисту свого житла – олюдненої частини доквілля, периметра безпеки [Фрезер 1985, с. 353]. Дім для людини є своїм, залюдненим, безпечним простором, а поріг відмежовує його від чужого, небезпечного світу. Саме в цьому коріниться його сакральність, значення межі між своїм і чужим, людським і потойбічним світом.

Проаналізовані оберегові ритуали та табу, пов'язані з порогом, дозволяють зробити певні висновки. По-перше, поріг уособлює охоронну та сакральну функції дому в цілому, оскільки він є межею між своїм і чужим. Звідси побожне ставлення до всіх дій, пов'язаних з порогом, його сакралізація. По-друге, в силу того, що поріг є межею “свого” домашнього світу, він є кордоном, митницею для всіх чужих, хто через нього переступає: гостя, молодої, новонародженої дитини. По-третє, поширеність однакових повір'їв щодо порогу у неспоріднених народів світу дає підстави вважати, що вони з'явилися у людства разом із домом, і цей аргумент дозволяє назвати повір'я, пов'язані з порогом у всіх народів, культурною універсалею.

Література:

1. *Енциклопедичний словник символів культури України*, 5-е вид. за ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди, (Корсунь-Шевченківський, ФОП Гаврищенко В. М., 2015), 912.
2. Жайворонек, В. *Знаки української етнокультури* (Київ, Довіра, 2006), 703.
3. Лозко, Г. *Українське народознавство* (Тернопіль, Мандрівець, 2011), 512.
4. *«Славянские древности». Этнолингвистический словарь: в 5 т., под ред. Н. И. Толстого* (Москва, Ин-т славяноведения РАН, 2, 1999), 687.
5. *Словник української мови* /за ред. І. К. Білодіда (Київ, Наук. думка, т.7, 1976), 474.
6. Тэйлор, Э. *Доисторический быт человечества и начало цивилизации* (Москва, 1868), 208.
7. Фасмер, М. *Этимологический словарь русского языка: в 4 т., 2-е изд., стереотип, пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева.* (Москва, Прогресс, т. 3, 1987), 832.
8. Фрезер, Дж. *Фольклор в Ветхом завете* (Москва: Изд-во полит. литературы, 1985), 512.
9. *Фразеологічний словник української мови*, за ред. Л. С. Паламарчука (Київ: Наук. думка, 1993, т. II), 982.
10. Яворская, Г. М. «О концепте ДОМ в украинском языке.» *Сокровенные смыслы: Слово. Текст. Культура: сб. статей в честь Н. Д. Арутюновой* (Москва: Языки славянской культуры, 2004): 716–728.
11. Dauzat, A., Dubois, J., Mitterand, H. *Nouveau dictionnaire etymologique et historique.* (Paris: Larousse, 1981), 805.

References:

1. *Encyclopedychnyj slovnyk symboliv kultury Ukrainy*, red. V. Kotsur, O. Potapenko, V. Kujbida, 5 ed. (Korsun-Sevchenkivskyj: FOP Gavryshenko V. M., 2015), 912 (In Ukr.).
2. Zhajvoronok, V. *Znaky ukrajinskoji etnokultury* (Kyiv, Dovira, 2006), 703 (In Ukr.).
3. Lozko, G. *Ukrajinske narodoznavstvo* (Ternopil, Mandrivets, 2011), 512 (In Ukr.).
4. *Slavjanskije drevnosti. Etnolingvistscheskij slovar: in 5 v., red. N. Tolstoj* (Moskva, Institut slavjanovedenija RAN, v. 2, 1999), 687 (In Rus.).
5. *Slovnjuk ukrajinskoji movy: in 11 vol., red. Bilodid I.* (Kyiv, Nauk. dumka, v. 7, 1976), 474 (In Ukr.).
6. Taylor, A. *Doistoricheskij byt chelovechestva i nachalo civilizacii.* (Moskva, 1868) (In Rus.).
7. Vasmer, M. *Etimologicheskij slovar russkogo jazyka: in 4 vol.* (Moskva, Progress, v. 3, 1987), 832 (In Russian).
8. Fraser, J. *Folklor v Vethom zavjteje* (Moskva, Izdatelstvo politicheskij litjeratury, 1985), 512 (In Rus.).
9. *Frazeologichnyj slovnyk ukrajinskoji movy*, za red. Palamarchuka L. S. (Kyiv, Nauk. Dumka, v. 2, 1993), 982 (In Ukr.).
10. Javorskaja, G. M. «O konceptje DOM v ukrainском jazykje».[About the concept of DOM in Ukrainian] *Sokrovjennyje smysly. Slovo. Tekst. Kultura: sbornik statej v chest N. D. Arutjunovoj* (Moskva, Jazyki russkoj kultury, 2004): 716–728 (In Rus.).
11. Dauzat, A., Dubois, J., Mitterand, H. *Nouveau dictionnaire etymologique et historique.* (Paris: Larousse, 1981), 805 (In French).